

виклик часу, на який Україна або сформулює переконливу відповідь і цим підтвердить статус локальної цивілізації, або не зможе запропонувати креативну концептуалістику, визнавши необґрунтованість цивілізаційних претензій.

Оскільки Україна не перебуває в епіцентрі жодної з цивілізацій, то, відповідно, вона не може повністю належати до жодної з них. Інша справа, що Україна розташована в напівпериферії Слов'яно-Православної цивілізації, в периферійній зоні Західної (Західноєвропейської) і у віддаленій зоні периферії Ісламської цивілізації. Тому логічно зробити висновок, що спорідненість із Слов'яно-Православною та Західною цивілізаціями більша, ніж з ісламської, а якщо взяти до уваги недалеке минуле і ступінь залежності від Росії, стає повністю зрозумілим, чому значна частина території України тяжіє до Слов'яно-Православної цивілізації.

Україна – це держава, поділена на Західну Україну (переважно уніатську, націоналістичну, прозахідну) і Східну Україну (переважно православну, російськомовну і проросійську). Україну можна назвати моделлю співіснування різних етнічних груп і цивілізацій. Якщо говорити про глобальний розподіл сил, то Україна є важливою другорядною регіональною державою. Тому вона прагне до збереження незалежності від найвпливовішої країни регіону. Динаміка світового розподілу сил вимагає підтримання тісних стосунків між США та Україною. Обидві країни зацікавлені в тому, щоб Росія не розширювалася і не стала знову домінувати над своїми сусідами як наддержава¹⁴. Отже, можна зробити висновок, що Україна – це Світове перехрестя, унікальна земля, яка не належить ні до так званої “європейської” цивілізації, ні до “євразійської”. І в наш час запорука незалежності та процвітання України – це не “рух в бік цивілізованих країн Західної Європи”, а створення власної самобутньої цивілізаційної системи.

¹ Хантінгтон С. Новий світовий порядок у XXI столітті: глобальні тенденції та їх значення для України / С. Хантінгтон // Нац. безпека і оборона. – 2000. – № 7. – С. 7–8.

² Емельянов Ю. Рождение и гибель цивилизаций / Ю. Емельянов – М.: Вече, 2000. – С. 15.

³ Данилевский Н.Я. Россия и Европа. Взгляд на культурные и политические отношения славянского мира к германороманскому / Н.Я. Данилевский. – М., 1991. – 487 с.; Тойнбі А. Дослідження історії. Том 1 / Арнольд Тойнбі; [Пер. з англ. В. Митрофанова, П. Тарашук]. – К.: Основи, 1995. – 410 с.; Шпенглер О. Закат истории. Очерки мифологии мировой истории / Освальд Шпенглер. – М.: Мысль, 1993. – 592 с.

⁴ Мальський М.З., Мацяк М.М. Теорія міжнародних відносин: Підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / М.З. Мальський, М.М. Мацяк. – К.: Кобза, 2003. – 528 с.

⁵ Семенкова Л.И. Цивилизации в истории человечества. / Л.И. Семенкова [Учеб. пособие.] – Брянск: Курсив, 1998. – 340 с.

⁶ Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В.П. Горбатенко; За ред. Ю.С. Шемшеченка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004. – С. 717.

⁷ Данилевский Н.Я. Россия и Европа. Взгляд на культурные и политические отношения славянского мира к германороманскому / Н.Я. Данилевский. – М.: 1991. – 487 с.

⁸ Прицак О. Арнольд Джозеф Тойнбі та його твір / О. Прицак. – К.: Основи, 1995. – С. 47 – 159.

⁹ Яковец Ю.В. У истоков новой цивилизации / Ю.В. Яковец. – М.: Дело, 1993. – С. 36.

¹⁰ Яковец Ю.В. Глобализация и взаимодействие цивилизаций / Ю.В. Яковец. – М.: ЗАО “Изд-во “Экономика”, 2003. – С. 47–48.

¹¹ Залізник Л.Л. Від склавинів до української нації / Л.Л.Залізник – К.: “Бібліотека українця”, 1997. – С. 23–62.

¹² Криворотов В. Вехи. Взлеты и падения особого пути России. / Криворотов В. // Знание сила. – 1900. – № 8-9. – С.206.

¹³ Дорошенко Д.І. Нарис історії України / Д.І. Дорошенко. – Львів: Глобус, 1991. – С. 304.

¹⁴ Хантінгтон С. Новий світовий порядок у XXI столітті: глобальні тенденції та їх значення для України / С. Хантінгтон // Нац. безпека і оборона. – 2000. – № 7. – С. 8–9.

УДК:327(477:470)

© Олена Бурдяк (Чернівці)

ПОЛІТИЧНІ Й ЕКОНОМІЧНІ ФАКТОРИ В УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИХ ВІДНОСИНАХ

У статті досліджено політичні й економічні чинники в українсько-російських відносинах. Автор наголошує, що відносини з Росією були і залишаються одним з пріоритетів української політики, обґрунтовує загальні концептуальні підходи формування цих політико-економічних взаємин та аналізує їх головні проблемні позиції.

Ключові слова: Україна, Росія, національні інтереси, енергетична сфера, важелі впливу на українську зовнішню і внутрішню політику

Бурдяк Е.

Политические и экономические факторы в украинско-российских отношениях

В статье исследованы политические и экономические факторы в украинско-российских отношениях. Автор отмечает, что отношения с Россией были и остаются одним из приоритетов украинской политики, обосновывает общие концептуальные подходы к формированию этих политико-экономических отношений и анализирует их главные проблемные позиции.

Ключевые слова: Украина, Россия, национальные интересы, энергетическая сфера, рычаги влияния на украинскую внешнюю и внутреннюю политику

Political and Economic Factors in Ukrainian-Russian Relations

This article explores the political and economic factors in Ukrainian-Russian relations. The author stresses that relations with Russia were and remain one of the priorities of Ukrainian policy, justifying general conceptual approaches formation of political and economic relationships and analyze their main problem position.

Keywords: Ukraine, Russia, national interests, energy field, leverage in Ukrainian foreign and domestic policies

Особливістю зовнішньополітичних відносин України є об'єктивна потреба розвитку тісних різнопланових зв'язків з Російською Федерацією (РФ), яка в даний час є основним постачальником енергоносіїв на український ринок, споживачем значної кількості українських товарів та країною-інвестором, вклади якої займають вагомую частку серед іноземного капіталу, що надходять в Україну. Водночас об'єктивні причини вимагають її формування у руслі загальносвітових тенденцій, з урахуванням глобалізації і посилення світових інтеграційних процесів.

Дослідження теоретичних проблем і практики формування сучасних українсько-російських політико-економічних відносин на тлі глобальних інтеграційних процесів у міжнародних відносинах і розробка на цій основі пропозицій щодо удосконалення механізму політичного й економічного співробітництва між країнами зумовило актуальність обраної теми.

Українсько-російські відносини – одна з основних і найбільш дискусійних тем у експертному середовищі і в ЗМІ. Рівень дискусії і питання які розглядаються, звичайно ж, різняться. Втім, при їх висвітленні завжди існує небезпека спотворень через недостатнє розуміння ситуації, упередженості чи цілеспрямованої дезінформації. Щоб цього уникнути варто зважено підходити до будь-яких оцінок взаємин, що відбуваються між країнами, позицій ключових політичних акторів. Слід усвідомлювати, що співпраця України з РФ – просто неминуха. У даному контексті особливої ваги набувають питання пов'язані із позиціями сторін у процесі співпраці. Від взаємин з Росією залежить розвиток і економічної, і політичної, і соціальної сфер, у кожній з яких склалися свої проблеми. І саме в останні роки держави зрозуміли важливість цих взаємин.

Відносини з Росією важливі для України з погляду реалізації її стратегічного курсу на європейську та євроатлантичну інтеграцію та в контексті її економічних інтересів у ширшому спектрі. Така позиція зумовлена серйозними чинниками. До них слід віднести те, що попередня участь, а потім головування Росії на зустрічі лідерів “Великої вісімки” зафіксувала повернення РФ до складу найважливіших діючих гравців світової політики. Зростає вага РФ у формуванні нової політико-економічної рівноваги в Східній Азії, у вирішенні складних міжнародних питань. Нині вона є важливим учасником вирішення багатьох глобальних проблем і усунення реальних загроз світовій безпеці та стабільності. Партнерські відносини з Росією – основний фактор стабільності на всьому європейському просторі, в їх взаємовигідному розвитку зацікавлені європейські країни та США, ЄС і НАТО. РФ – найбільша держава континенту, що володіє стратегічними вуглеводними ресурсами, а нині – фактичний монополіст на шляху їх постачання в Україну. РФ ввійшла до кола найбільших світових економік, а її зростаючий внутрішній ринок стає полем серйозної конкуренції експортерів. Українсько-російська економічна співпраця – одна зі стратегічних складових зовнішньоекономічної політики України, яка посідає друге, після ЄС, місце у зовнішньоторговельному обігу нашої держави.

Аналізуючи проблеми українсько-російських відносин, слід зважати на їх комплексний характер і вже на основі цього підходити до вирішення. Співпраця торкається абсолютно всіх сфер суспільного життя. Вирішення проблемних питань в одній з них, спонукає відповідні реакції в інших. Більше того, слід враховувати специфіку взаємного сприйняття і специфіку ставлення до партнерів по діалогу. Часто лунає критика щодо нерівноправності сторін, заангажованості і односторонності рішень. Це тенденція, що повторюється і закріплена як традиційно усталені неписані норми. Саме тому Україна повинна відстоювати власні інтереси до кінця і максимально наполегливо. Особливо це важливо у взаєминах з країною, яка декларує претензії на світове лідерство, активно втручається у процеси міжнародної політики.

Можна виділити три країни, зв'язки з якими суттєво впливають на політику України – РФ, США і Німеччина. Серед цих партнерів саме РФ є найскладнішим і водночас основним нашим партнером, який за економічними показниками випереджає всіх інших. РФ по імпорту товарів в Україну випереджає США – у 5 разів, а по експорту – майже в 15 разів. У межах СНД РФ головний торговельний партнер України.

Економічні взаємини України та Росії неможливо розглядати поза політичним контекстом. Зв'язок політичних та економічних факторів має більш відкритий характер. Цю тезу можна проілюструвати наступними цифрами. У період президентства Л.Кучми відносини з РФ мали позитивну тенденцію, що сприяло залученню в Україну російських інвестицій (6,7 % від загального обсягу іноземних

інвестицій у 2001 р.). Ситуація різко змінилась, коли президентом став В. Ющенко. У цей період українсько-російські відносини зайшли в глухий кут. Спостерігалось зростання конфліктності у ключових сферах співробітництва – політичній, соціально-економічній, гуманітарній. “Є підстави говорити про системну кризу українсько-російського партнерства, неготовності сторін до позитивного переформатування співробітництва”, – заявив на круглому столі “Україна – Росія: шляхи подолання кризи у відносинах” В. Чалий¹. Ситуація в ці роки характеризувалась зменшенням обсягу інвестицій, що надходили в Україну з РФ – у 2005 р. – 5,8%, у 2006 р. – 4,6%, у 2007 р. – 5,6%, у 2008 р. – 5,4%, у 2009 р. – 5,3% від загального обсягу.

З приходом до влади президента В. Януковича відносини між Україною та РФ знову змінили вектор руху. Відносини між країнами повернулися в русло дружби, добросусідства й отримали нову якість. Аналіз інвестиційних процесів вказує, що вони зазнали певних змін. В останні роки значно зросли вкладення російського капіталу в стратегічні галузі української економіки. На 1 липня 2010 р. вони склали \$ 2877,2 млн США, а в загальному обсязі іноземних інвестицій – 7,1%². Ці показники свідчать про велику залежність відносин України і РФ від політичної ситуації. Тобто політична нестабільність України спричиняє коливання у економічних відносинах між країнами.

Впродовж останніх чотирьох років Україна фактично дистанціювалась від участі у регіональних інтеграційних проєктах за участю РФ, що дозволяло зберегти власний економічний суверенітет і продовжити курс на економічну інтеграцію з ЄС. Однак намагання України будувати відносини з Росією, у т.ч. економічні, на двосторонній основі негативно сприймається у РФ. Розвиток добросусідських відносин з РФ був і є важливим пріоритетом України в контексті реалізації її національних інтересів. Хоч аналіз взаємин України і РФ свідчить, що Росія виступає проти зовнішньополітичного курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію. Основним важелем впливу на українську зовнішню і внутрішню політику є відносини в енергетичній сфері.

Протиріччя, зумовлені розбіжностями в цілях державного розвитку України і РФ, сформували такі головні проблемні позиції на полі двосторонніх відносин: активний опір РФ євроатлантичній інтеграції України; використання РФ своїх позицій на енергетичних ринках для посилення російського впливу на українську зовнішню і внутрішню політику; блокування демаркації і делімітації українсько-російського кордону як державного; відсутність конструктивного діалогу про Чорноморський флот РФ на території України; агресивна інформаційна та гуманітарна політика РФ спрямована на включення України у власний культурний простір та українська національна ідентичність³.

Зовнішня політика завжди ґрунтується на принципах відстоювання інтересів власної держави засобами наявного впливу. Активна позиція в сфері міждержавних відносин – це не що інше, як здатність формувати проблемне поле діалогу, який задовольняє інтереси держави. Варто чітко розуміти, що ініціативи, перш за все, вигідні тій стороні, яка їх висуває, і погоджуватись на їх ухвалення по-суті означає визнання ролі, яка відводиться іншою стороною. Це не означає, що їх слід ігнорувати, але розгляд пропозицій завжди першочергово має ставити на меті виокремлення власних вигід, а лише потім – поступки, які необхідно зробити для їх втілення.

Основною рисою української міжнародної політики в більшості випадків є те, що вона здійснюється в режимі реакції на пропозиції. Це не можна зарахувати як позитив. Виправданням не може слугувати настанова, що український вплив на міжнародну політику не підкріплений відповідним рівнем економічної могутності, достатніми важелями впливу на прийняття політичних рішень на міжнародній арені. Насправді, апеляція до обмеженості арсеналу такого впливу означає відмову від претензій на роль регіонального лідера. Формулювання ініціатив, які зацікавлять їх потенційних учасників є обов'язковою складовою входження до глобального простору прийняття рішень. Цей процес має здійснюватись цілеспрямовано і на чітко визначеній основі, адже так визначається місце, яке займає держава в міжнародних відносинах. Просування власних ініціатив, по-суті, означає включення в сферу свого впливу держав, які готові приймати в них участь. Внаслідок цього покращуються позиції відносно “сильних” суб'єктів міжнародної політики.

Україна має всі можливості для втілення подібного сценарію розвитку. Основними перевагами, які при цьому можуть бути використані, є транзитний потенціал, матеріальні і демографічні ресурси, науково-технічний комплекс. Водночас виокремлюється спектр проблем, які цьому заважають. Переважна більшість їх стосується процедурного рівня, проблем неефективного управління, корупції, розпорощення сфери компетенції та обов'язків⁴.

Можна виокремити основні проблемні сфери українсько-російських відносин. Це – найперше сфера економічного співробітництва, прийняття і координація політичних рішень, а також політика в гуманітарній сфері чи вироблення спільного культурно-ціннісного, символічного простору. Рівень

активності у розв'язанні цих питань відрізняється як з боку України, так і РФ. Основною проблемою у більшості випадків є неузгодженість позицій, неможливість координації зусиль і відсутність спільного бачення проблем. Це досить важливо, адже саме через такий комплекс формується взаємне сприйняття і, відповідно, перспективи подальшої співпраці.

Характеристика переговорних позицій починається з того, який статус приписується кожному з партнерів. У цьому плані, досить важливо, що Україна виступає стороною, яка “змушена” домовлятися для розв'язання тих чи інших проблем. РФ натомість частіше намагається диктувати умови, навіть вдаватися до погроз (наприклад, переговори щодо постачання і транспортування газу через українську територію, намагання впливати на вибір вектору зовнішньополітичної інтеграції). РФ вважає це цілком природним. Українська ж проблема полягає у формулюванні адекватних відповідей на дії. Це навіть не контрзаходи, а просто дотримання державної позиції, яка б підтверджувалась на різних управлінських рівнях. Невизначеність власних пріоритетів розвитку може мати катастрофічні наслідки, коли вони будуть визначені за межами України. Сюди додаються проблеми низького рівня спадкоємності в рішеннях влади, що впливають на динаміку взаємин з Росією.

Економічні інтереси РФ щодо України визначаються двома ключовими чинниками: малою часткою України в зовнішньоторговельному обігу РФ (6-7%) та пріоритетністю її геополітичних і геостратегічних інтересів⁵.

Підпорядкованість економічних інтересів геополітиці призводить до того, що економічні відносини використовуються Росією як важелі впливу на Україну задля досягнення своїх геополітичних і геоekonomічних інтересів. Зайвим підтвердженням тому є “газова війна”, розв'язана Росією на початку 2009 р. Але в цьому ж геополітичному контексті економіка України розглядається як важливий додатковий ресурс для реалізації величезних геополітичних претензій Росії та економічної модернізації країн. Ця тема поєднує у собі енергетичну сферу українсько-російських відносин із торговельно-економічною, політичною і, певною мірою, науково-технічною сферами. Фактично енергетика – є наріжним каменем двосторонніх відносин.

Ще одним актуальним питанням, що безпосередньо торкається проблем політики, економіки та безпеки, є прийняття і ратифікація домовленостей щодо продовження терміну базування ЧФ РФ в Криму. В дійсності можна констатувати, що Україна не отримала адекватної компенсації, зокрема економічної. Зниження ціни на газ не мало стійкої основи у вигляді перегляду контрактів по-суті. Також є сумніви щодо відповідності реальної вартості продовження базування передбаченим грошовим виплатам. Вони ґрунтуються на тому, що так і не було проведено інвентаризацію майна України, яке використовується ЧФ Росії. Крім того, досить часто ЗМІ подають інформацію про виділення землі на південному березі півострова російським громадянам.

Важливою характеристикою сучасного стану відносин між Україною та РФ є значний вплив політичного чинника на розвиток українсько-російського економічного співробітництва. Росія намагається впливати на політику України через економічний тиск, але проводить цей курс вельми стримано. Так, РФ пропонувала списати українські борги в обмін на отримання контрольного пакета акцій у важливих економічних об'єктах України: нафтопереробні заводи та трубопроводи. Вона регулярно намагалася домогтися участі України у різних заходах, що глибше втягують до механізму СНД, хоча ефективність останнього є низькою. Реалізуючи свою політику на пострадянському просторі, РФ надає перевагу стратегії формування і розвитку міждержавних союзів, які забезпечили б Росії лідерські позиції. В економічній сфері до таких проектів можна віднести ЄСП, ЄврАзЕС. Однак Росія не поставила питання про участь у цих заходах як неодмінну умову економічної співпраці чи подальших поставок енергоносіїв. Ці поставки, незважаючи на очевидну платіжну неспроможність України, не ставляться у залежність від українського боргу й згоди на його погашення за графіком.

Складається враження, що стратегія РФ ґрунтується на усвідомленні слабкості України й неспроможності Росії взяти на себе ще більший тягар, ніж той, який вона вже несе. Уряд РФ зосередився на збереженні своїх інтересів та впливу в Україні, намагаючись утримати там економічні та політичні позиції й водночас займатися кризою у власній країні. Така стратегія не означає, що РФ примирилася з незалежністю України чи, що вона відмовляється від своїх інтересів у цій країні – просто РФ у своїх взаєминах з Україною виявляє розсудливість, чого від неї не очікувала більшість іноземних спостерігачів.

У сфері газопостачання Україна і Росія з об'єктивних причин існують як єдиний тандем. Російська Федерація володіє одними з найбільших запасів вуглеводнів на планеті, повністю задовольняючи свої потреби. Великі обсяги їх транспортуються для продажу. Традиційним ринком російських енергоносіїв з часів СРСР є Європа, яка завжди споживала на порядок більші обсяги нафти і

природного газу, ніж азійські країни. З урахуванням цього була побудована газотранспортна мережа, що проходить територією України і частково Білорусі. Орієнтація російського енергопостачання на схід набирає популярності лише тепер у зв'язку зі стійким економічним піднесенням Китаю.

Україна впродовж тривалого часу намагається (в основному безуспішно), диверсифікувати поставки енергоносіїв. Прикладом таких зусиль може служити ГУАМ – створене у 1997 р. об'єднання держав, задачею якого в сфері енергетичної безпеки декларувалось постачання азербайджанської нафти до Європи через територію Грузії, України і Молдови. Життєздатність такого маршруту з самого початку піддавалась критиці через велику кількість невирішених проблем на території країн-учасниць (наприклад, Придністров'я в Молдові). ГУАМ задумувався як альтернатива СНД. Однак Росія змогла забезпечити згортання цього проекту через тиск на країни-учасниці. Україна робила спроби досягти прямих домовленостей з країнами, що мають власні газові поклади, зокрема з Туркменістаном. Втім, тут українська дипломатія себе також не проявила. Натомість в угодах Газпрому і Нафтогазу закріпили можливість закупки туркменського газу лише за посередництва РФ⁶.

Ще одним проектом, який може реалізуватися на території України, в якому не передбачена російська участь, – транспортування венесуельської нафти до Білорусії нафтопроводом Одеса-Броди. Про це у 2010 р. президенти України і Венесуели домовилися на зустрічі в Києві. Україна намагається розробляти і власні газонасні родовища, зокрема на прикерченському чорноморському шельфі. Ці спроби, на жаль, не мали позитивного завершення. Всі зазначені проекти поки-що не змогли забезпечити реальної незалежності України від російських нафто-газових ресурсів⁷.

Негативним фактором українсько-російських енергетичних відносин виступає відсутність прозорості у схемах організації постачань газу в Україну Росією із залученням посередника у вигляді RosUkrEnerg. Результатом цього є перманентні конфлікти і надмірна політизація газових відносин⁸.

Найбільшу роль у розгортанні газової кризи, на думку експертів, відіграли чинники гео економічного порядку – тиск на європейських споживачів газу з метою фінансування будівництва нових газопроводів в обхід України чи встановлення контролю над газотранспортною системою України. Економічна криза, що розгортається і в РФ, падіння світових цін на нафту та газ, спричинили бажання РФ компенсувати свої збитки за рахунок інших країн, показати силу як монопольного постачальника енергоносіїв в Європу. Вагому роль у розгортанні газової кризи відіграла й експансіоністська політика РФ, її прагнення посилити вплив на країни пострадянського простору, насамперед на Україну, що намагається проводити свою незалежну зовнішню політику.

Значною мірою газовий конфлікт спричинили корупційно-економічні та корупційно-політичні фактори, непрозорість у газовому спектрі, внутрішня боротьба газових груп в Україні та Росії за „доступ до труби”, з метою отримання „прибутків з повітря”. Серед факторів газової кризи експерти вказують на неефективну економічну політику України в енергопостачанні і загалом на відсутність комплексної програми енергозбереження та використання альтернативних джерел енергії. Дії Росії під час газової кризи слід оцінити негативно. РФ проводила агресивну політику, використовувала шантаж, підриєв стабільності, представляла Україну ненадійним партнером, що лише посилало економічну кризу в країнах Європи, Україні та самій Росії.

Існує ще одна проблема, яка полягає в тому, що “Газпром” – найбільший донор російського бюджету, а Україна є найбільшим донором “Газпрому”. Адже стільки газу і по такій ціні, скільки купує Україна, в Європі ніхто не купує. Ми на першому місці, Німеччина – на другому. Тож у цьому ланцюжку Україна є провідним донором російського бюджету.

Деполітизація енергетичного співробітництва і переведення його у прогнозоване стабільне русло, шляхом укладання довгострокових контрактів із чітко визначеною і виключно ринково обґрунтованою формулою формування ціни на паливе, цілком відповідало б українським інтересам. Реалізації цієї мети заважає прагнення Росії використовувати енергетичні важелі для досягнення політичних цілей. Крім того, зазначимо, що стабільний і передбачуваний розвиток українсько-російського енергетичного співробітництва є запорукою енергетичної безпеки і стабільного економічного розвитку на широкому євразійському просторі, що включає країни ЄС, Україну, Росію, а також низку Центральноазійських країн-експортерів енергоносіїв. Це пояснюється тим, що значна частка (майже 90 %) всього потоку природного газу експортується Росією в ЄС саме українською газотранспортною системою. У найближчій перспективі РФ зберігатиме монополію на транспортування центральноазійського газу європейським споживачам (у т.ч. Україні)⁹.

Саме глобальний характер енергетичних проблем, все більша їх політизація та впливове положення ПЕК Росії в системі світової енергетики висунули енергетичний чинник у перелік базових елементів дипломатії РФ.

Таким чином, для Росії саме експорт енергоресурсів є ефективним та прогнозовано використовуваним інструментом, що дає змогу прямо чи опосередковано впливати на прийняття економічних, а в деяких випадках і політичних рішень у державах-споживачах ПЕР, які що визначають такий аспект енергетичної безпеки, як енергетична незалежність/залежність. Основою енергетичної політики РФ є наявність потужного ресурсного потенціалу та прагматична політика його використання (в т.ч. енергетичний шантаж, прямий енергетичний та геополітичний тиск), що дає змогу їй значно розширювати свій вплив на світовій арені¹⁰.

Наголосимо, що Україні в період нарощування темпів глобалізації варто розробляти та впроваджувати виважену й реалістичну зовнішню політику загалом і відповідно економічну її складову. Адже на відміну від РФ наша держава не має значних природних, економічних чи науково-технічних переваг. “Україно-російські відносини неможливо нині розглядати ізольовано, поза контекстом глобалізації та нарощування світогосподарських зв’язків. Процеси глобалізації й інтеграції вельми впливають як на економіку кожної країни, так і на вибір стратегічного курсу тими чи іншими державами. До цього ще додаються й об’єктивні процеси розширення географічних меж демократії. Не брати цих факторів до уваги означає заздалегідь припускати помилки, ставати на оманливий шлях”¹¹. Нині актуальними є завдання збереження й нарощування економічно вигідних відносин із Росією, іншими країнами СНД, визначення проміжних економічних завдань у відносинах із ЄС як засобів досягнення мети економічної інтеграції України, потужнішого виходу вітчизняної економіки на європейський ринок. Слід уникати політизації реальних економічних відносин на пострадянському просторі. Кожний напрям взаємодії найперше має бути економічно виправданим.

¹ Капітоненко М. Українсько-російські відносини: асиметрія силових можливостей / М. Капітоненко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К., 2005. – Вип. 57. – Ч. 2. – С. 74-79.

² Кузнецов О.В. Україна і Росія в контексті європейської економіко-цивілізаційної парадигми / О.В. Кузнецов // Світове господарство і міжнародні економічні відносини. – К., 2010. – 17 вересня. (№ 9). – С. 65-70.

³ Буркинський Б. Стратегічні економічні інтереси України і Російської Федерації в басейні Азовського моря / Б. Буркинський, В. Степанов // Економіка України. – 2009. – №5. – С. 77-84.

⁴ Бараннік В.О. Українсько-російські відносини. Проблемне поле – економічні відносини / В.О. Бараннік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rb.com.ua/ukr/analitics/politics/7278/>

⁵ Шевцов А.І., Земляний М.Г., Бараннік В.О. та ін. Енергетична безпека України: стратегія та механізми забезпечення / За ред. А.І. Шевцова. – Дніпропетровськ: Пороги, 2002. – С. 52.

⁶ Українсько-російські відносини: злеті та падіння. – К.: Т-во “Знання України”, 2007. – С. 24.

⁷ Перепелиця Г. Відносини України з Росією: від реактивної політики до непровокативної тактики / Г. Перепелиця [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nomos.com.ua/content/view/330/77/>

⁸ Відносини Україна-ЄС у фокусі енергетичної безпеки // Інститут зовнішньої політики дипломатичної академії України при МЗС України // International Review. – 2009. – № 1 (19).

⁹ Савін С. Економічні відносини України та Росії в контексті інтеграції та структуризації / С. Савін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Vonitor/januar2009/22.htm>

¹⁰ Сременко А. Про політичний газ та газову політику / А. Сременко // Дзеркало тижня. – 2008. – № 25.

¹¹ Кудряченко А.И. Варианты и измерения стратегического сотрудничества Украины и России на современном этапе / Кудряченко А.И. // Россия и современный мир. – 2006. – № 3. – С. 200.

УДК:304.4:316.336.334.4

© Ігор Недокус (Чернівці)

РЕГІОНАЛЬНА СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті проаналізовано регіональні пріоритети державної політики у сфері соціального захисту населення України, виявлені проблеми та перспективи соціального розвитку на регіональному рівні, викладені пропозиції щодо поліпшення ситуації у цій сфері. Також здійснена оцінка окремих положень законодавчого та нормативно-правового забезпечення соціальної політики в Україні, визначено основні його проблеми та напрями вдосконалення. Досліджена політична, правова і професійна література з державного управління з проблем органів місцевого самоврядування у здійсненні соціальної політики, висвітлені різні погляди вчених і фахівців на цю проблему.

Ключові слова: соціальна політика, соціальний захист населення, нормативно-правове забезпечення, законодавство України, місцеві органи виконавчої влади.

Недокус І.

Региональная социальная политика в Украине: нормативно-правовой аспект

В статье проанализированы региональные приоритеты государственной политики в сфере социальной защиты населения Украины, выявлены проблемы и перспективы социального развития на региональном уровне, изложены предложения по улучшению ситуации в этой сфере. Также осуществлена оценка отдельных положений законодательного и нормативно-правового обеспечения социальной политики в Украине, определены основные его проблемы и направления совершенствования. Исследована политическая, правовая и профессиональная литература по государственному